

דיוקנו של „חסיד אומות העולם“

אדנאר

כה אמר דויד בן-גוריון, במאמר-הספד בדבר: „קונראד אדנאר... יזכר בהיסטוריה הגרמנית והאירופאית כאחד המדינאים הגדולים של זמננו“
כה אמר באותו יום השגריר פליכס שנער, ראש משלחת ישראל בקלן, לכתב קולי-שטרל: „הוא אחד מחסידי אומות העולם“

שתי ההכרזות מוזרות כמקצת.

אומנם נהוג שראשי-משלות של מדינות ידידותיות מערמים שבחים איש על ראש רעהו. אך אין זה נהוג לגבי ראשי-משלות של מדינות שאינן מקימות ביניהן יחסים דיפלומטיים. במשך 14 שנה היה קונראד אדנאר ראש-המשלה של הקהילה הפרלית הגרמנית. במשך 14 שנה היה דויד בן-גוריון ראש-המשלה של ישראל (15 שנה, פחות שנה אחת של גלות שדה-בוקר הראשונה). אחרי תקופה ארוכה זו של כהונה מקבילה, לא מצא הר אדנאר נכון לשגר שגריר למדינתו של רעו ועמיתו, מר בן-גוריון. השגריר פליכס שנער מסמל מצב זה. אין הוא יושב בבון, בירת הקהילה — אלא בקלן

גאת

אורי אבנרי

הסמוכה, מרחק חצי שעת נסיעה. הוא נושא תואר אישי של שגריר — אך אין הוא מואמן לממשלת גרמניה.

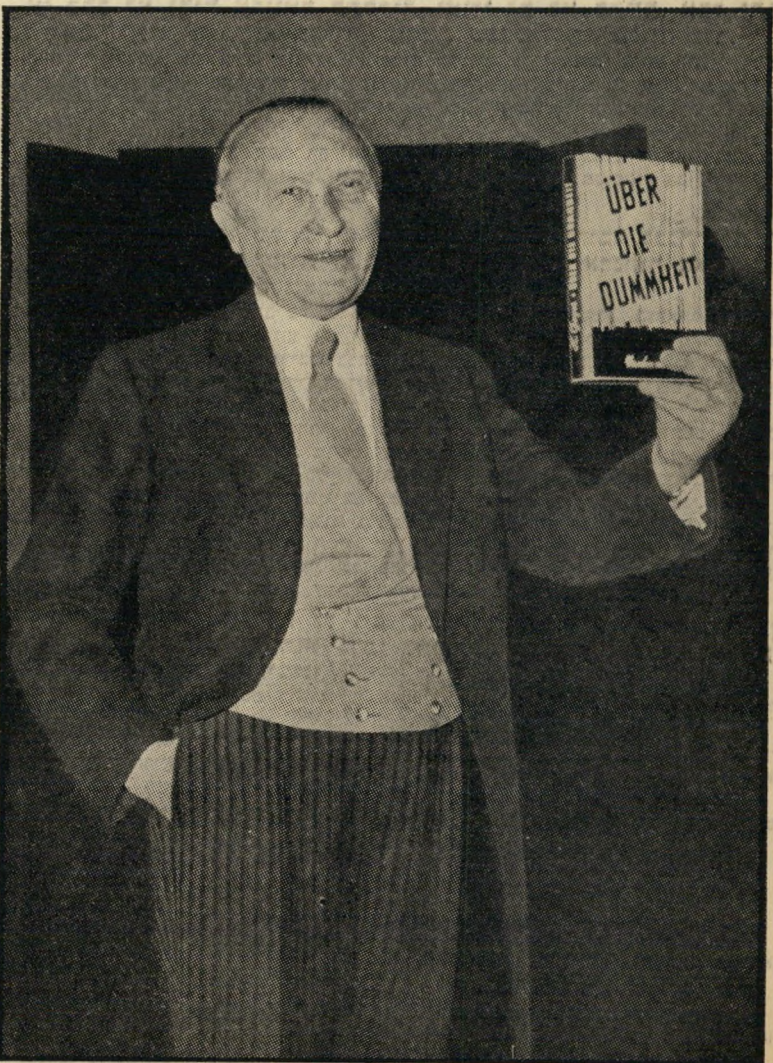
מעמדו הוא כשל פילגש דיפלומטית, שמקיימים עימה יחסים תכר פים, תמורת תשלום שילומים, אך ללא טבעת וקידושין.

הר אדנאר הודיע כי עתה, אחרי שהחל כהן בתפקיד ראש-המשלה, ישמח לבקר את מר בן-גוריון בשדה-בוקר. משמע: האינטרס הגרמני לא הרשה לו להגשים חלום זה כל עוד כיהן כראש-המשלה. כמו בן-הסתור, פראנץ-יוזף שטראוס, נאות לכבד את ישראל בביקור רק אחרי שהעם הגרמני סילק אותו מכהונה רישמית.

כל זה יוצר תמונה מעניינת של חסידי-אומות-העולם. דיוקנו ראוי לניתוח מפורט.

לוחם אנטי-נאצי — על תנאי

יש הוש זכויות היסטוריות מוכות את קונראד אדנאר בן ה-78, אליבא דדויד בן-גוריון בן ה-77, להיכנס לפאנתיאון של גדולי הכאה ה-20. והן, לפי סדר הופעתן ברשימת הזקן הישראלי:



„על הסיגטום“ - אומר שם הספר שבידי אדנאר

● אדנאר הוא „משקמה הכלכלי, המדיני והמוסרי של ארצנו.“ אני מניח כי מר בן-גוריון התכוון לשים את הדגש על מילת התואר השלישית.

● אדנאר „הצליח... לשלב את גרמניה בברית נאט"ו ובשוק המשותף של שש מדינות מערב-אירופיות... (ולתפקה) לבעלת-בריתה הקרובה ביותר של צרפת של דה-גול.“ ● „טיבו המוסרי של אדנאר נתגלה אולי יותר מכל ביחסו לישראל.“

הבה וננסה לבדוק את גדולתו של אדנאר מכל שלוש הבחינות האלה — כמשקם המוסרי שז גר-מניה, כאדריכל האיתור האירופי וכמטיבה של ישראל.

קורא מאמרו של בן-גוריון יקבל את הרשום כי קונראד אדנאר היה לוחם אנטי-נאצי נועז, איש ההתנגדות למישטר ההיטלראי. וכך מצייר הוא את עברו המפואר: „עם עלותו של היטלר לשלטון, בשנת 1933, סולק אדנאר עליידי הנאצים ממישרתו כראש עיריית קלן, מישרת שהחזיק בה כשש-עשרה שנה. כאחד הגרמנים המעטים שאמונתו הקאטולית לא היתה רק מיצוות אנשים מלומדה, אלא חובת-הלבבות, לא נגרר אדנאר, כרוב בני עמו, אחרי שלטון הרשע הנאצי, וזכה כמה פעמים בזכות הרגודנה להיות אסיר עליידי עושיי-דברו של השטן בצורת אדם...“

מה טמון בעובדות אלה?

סילוקו של אדנאר מראשות עיריית קלן לא היתה זכות אישית. עם עליית היטלר ל-שלטון סולקו מן המשרות הציבוריות כל הרגרמנים שלא היו נאצים מובהקים. המנצחים היו זקוקים למשרות כדי לחלקן כשלל בין נאמניהם. במדינה טוטאליטארית, חד-מפלגתית, אין מקום לפוליטיקאים שאינם נימנים עם המפלגה.

אדנאר היה עסקן המפלגה הקאטולית (שנקראה, בימי הרפובליקה החיימארית, „מפלגת המרכז“). הוא היה חבר הנהלה הארצית שלה. כיהן בשמה כיושב-ראש הרבית העליון המחוזי של פרוסיה. על מפלגה זו רובצת אחריות היסטורית נוראה להתבצרת הנאצים בשלטון.

הריקסטורה הנאצית קיבלה תוקף חוקי ב-23 במארס 1933, כשהרייכסטאג הצביע בעד „החוק לחיסול המצוקה של העם והרייך“, שנוהגים לכנותו, בקיצור, „חוק ההסמכה“. כל אדם ידע בשעת-מעשה כי זוהי נקודת-המיפנה.

למרות הטרור, למרות המאסרים ההמוניים, למרות כנופיות אנשי פלוגות-הסער החמושים שצבאו על הבניין, הצביעו הסוציאלי-דמוקראטים בישיבה ההיסטורית נגד החוק. „אנו, הסוציאלי-דמוקראטים“, הכריזו מנהיגם, בפנותו אל היטלר, „נודרים בשעה היסטורית זו נדר חגיגי, לשמור אמונים לעקרונות האנושיות והצדק, החרות והסוציאליזם.“

מפלגת המרכז, מפלגתו של אדנאר, הצביעה בעד החוק.

הדבר לא מנע בעד הנאצים, למחרת היום, לרדוף מפלגה זו, להשליך את עסקניה לכלא ולמחנה-ריכוז. גם אדנאר נאסר פעמיים לתקופות קצרות. אין בכך שום זכות. כי אדנאר לא היה מעולם איש-ההתנגדות. הוא לא השתתף בשום קשר נגד השלטון. שמו לא עלה, ולא הועלה, אף לא באחד מן החוגים הרבים שניסו — מאוחר מדי — להפיל את המישטר הנתעב בכוח.

ראש-עירייה אחר — קארל גורדלר מלייפציג — נימנה עם מנהיגי הפיכת-הנפל של ה-20 ביולי 1944. במשך שמונה שנים סיכן יוסיפיוס את חייו, עד שהוצא להורג בעינויים. כמוהו עשה היושב-ראש הנוכחי של הבונדסטאג, ד"ר אויגן גרסטנמייר, שנידון לשמונה שנות מאסר וניצל בנס ממוח.

לא כן אדנאר. בוודאי, הוא לא היה נאצי. אבל הוא לא לחם נגד הנאצים. הוא היה אחד מאלפי עסקני המישטר הישן, שעמדו מן הצד, רטנו כסתרי ביתם או בסתר ליבם, אך לא עשו מאומה למיגור המישטר.

קוראי ספרו של ויליאם שיינר, עלייתו ונפילתו של הרייך השלישי, יחפשו לשווא את שמו של אדנאר במפתח-השמות. במחקר מונומנטלי זה, שהתודות העיברית משרעת על פני 992 עמודים, אין קונראד אדנאר מוזכר אפילו פעם אחת. האיש פשוט לא בלט בתקופת הרייך השלישי — לא לרעה, אך גם לא לטובה.

כמיקרה הטוב ביותר הוא יכול לחזור, כמו מיליוני גרמנים אחרים, על הפיזומן המוכר-עדי-סלירה: „מעולם לא הייתי חבר המפלגה...“

השיקום המוסרי של גלובקה ושוותי

באיזו מידה פעל אדנאר, למחרת התמוטטותו של הרייך-בן-אלף-השנים, למען שיקור מה המוסרי של גרמניה? לשון אחרת — באיזו מידה דאג לסילוקם של הנאצים מחיי הציבור הגרמניים?

ב-1949 נתמנה אדנאר לתפקיד הקאנצלר (ראש-המשלה) בגרמניה המערבית, אחרי שהפך ב-1946 יושב-ראש המפלגה הנוצרית-דמוקראטית באזור-הכיבוש הבריטי. אחת ההבטחות שלו, עליהן חזר פעמים רבות, היתה כלולה באומרו במיכללה של קלן ביום 24 במארס, 1946: „יהיה עלינו להקדיש את מיטב תשומת-ליבנו לחיסול הרוח הנאצית והמיליטריסטית